

2011. február 25. péntek
Apostolok Cselekedetei 19,23–40

Szabó Csaba

Az ötvösök zavargása Efezusban

^{19,23}Abban az időben nem csekély zavargás támadt az Úr útja miatt. ^{19,24}Mert egy ötvös, név szerint Demeter, ezüsből kis Artemisz-templomokat készített, és ezáltal nem csekély keresethez juttatta a mestereket. ^{19,25}Ez az ember összegyűjtötte a mestereket, valamint a hasonló foglalkozásúakat, és így szólt hozzájuk: "Férfiak, tudjátok, hogy ebből a keresetből származik a mi jólétünk. ^{19,26}De látjátok, és halljátok, hogy nemcsak Efezusban, hanem szinte az egész Ázsiában nagy tömeget nyert meg és vezetett félre ez a Pál, aki azt mondja, hogy amiket emberkéz alkot, azok nem istenek. ^{19,27}Nemcsak az a veszély fenyeget azonban, hogy ez a mesterség csődbe jut, hanem az is, hogy a nagy istennőnek, Artemisznek a templomát is semmibe veszik, és így ő, akit egész Ázsia és az egész földkerekség tisztel, el fogja veszteni dicsőségét." ^{19,28}Amikor ezeket hallották, haragra gerjedtek, és így kiáltottak: "Nagy az efezusi Artemisz!" ^{19,29}A zűrzavar kiterjedt az egész városra. Majd megragadva a macedón Gájuszt és Arisztarkhoszt, Pál útítársait, egy akarattal a színházba rohantak. ^{19,30}Pál is be akart menni a népgyűlésbe, de őt nem engedték a tanítványok. ^{19,31}Néhány ázsiai főtisztviselő, aki barátja volt, szintén üzent neki, és kérte, hogy ne menjen el a színházba. ^{19,32}Ott pedig az egyik ezt, a másik azt kiáltozta; a gyűlés ugyanis zűrzavarba torkollott, és a legtöbben azt sem tudták, miért jöttek össze. ^{19,33}A tömegből a zsidók Sándort állították az emelvényre, őt előre küldve, aki azután kezével intve védőbeszédet akart mondani a népgyűlés előtt. ^{19,34}De amikor felismerték, hogy zsidó, egyetlen kiáltás tört ki mindenkből, és ezt lehetett hallani mintegy két órán át: "Nagy az efezusi Artemisz!" ^{19,35}Végre a város jegyzője lecsendesítette a sokaságot, és így szólt: "Efezusi férfiak, van-e olyan ember, aki ne tudná, hogy Efezus városa a nagy istennő, Artemisz templomának, és az ő égből leszállt képének az őrizője? ^{19,36}Mivel tehát ezt senki nem vitathatja, nyugodjatok meg, és ne kövessetek el semmiféle meggondolatlanságot. ^{19,37}Mert idehoztátok ezeket az embereket, akik nem templomrablók, és nem is káromolják a mi istennőnket. ^{19,38}Ha tehát Demeternek és a hozzá tartozó mestereknek panaszuk van valaki ellen, vannak törvénykezési napok, és vannak helytartók, pereljenek ott egymással. ^{19,39}Ha pedig ezenkívül van valami kívánságotok, a törvényes népgyűlésen azt is el lehet intézni. ^{19,40}Mert így is az a veszély fenyeget minket, hogy lázadással vádolnak a mai nap miatt; nincs ugyanis semmiféle oka, amellyel meg tudnánk magyarázni ezt a csődületet." Ezeket mondva feloszlatta a gyűlést.

Amit a textusról tudni kell:

- **exegetikai megjegyzések**
- **teológiai összefüggések feltárása**

Mint már említettük, a kommentárok ezt a szakaszt elkülönítik Pál efezusi missziói tevékenységének leírásától, és az ApCsel utolsó nagy egységéhez sorolják. Ez formai szempontból lehet jogos – Pál itt szinte már csak mellékszereplő – tartamilag azonban szorosan kapcsolódik az előzőkhöz, mint annak ellenpárja: ott a zsidókkal, itt a pogányokkal szembeni konfrontáció a téma, vagyis a gyülekezet kétfrontos küzdelmének másik oldala jelenik meg.

A 23. versben a *hodosz* szó magában szerepel, de mint a 9,2 és 19,9 tanúsítják, ez Lukács számára a kereszténységet jelentő terminus technikussá vált, ezért indokolt az „Úr útja” fordítás.

Az efezusi Artemisz csak „névrokona” a rómaiak által tisztelt istennőnek, valójában keleti termékenység-istennőről van szó, akit éppen ezért számtalan mellé ábrázoltak. (Az „eredeti” Artemiszt a rómaiak Diana néven tisztelték, ezért szerepel Károlinál ebben a formában). Efezus „dicsőségét” (27.v.) nagyban emelte, hogy e városban volt a hét ókori világcsoda egyike, az akkori viszonyok közt hatalmas méretűnek számító Artemisz-templom, benne az istennő szobrával, amely úgy mond „az égből szállt le” (36). (Az „égből lehullott szobroknak” számos vallástörténeti parallelje van). A régészeti feltárások alapján feltételezhető, hogy a 24. versben szereplő „kis artemisz-templomok” voltaképpen a templomot ábrázoló amulettek lehettek.

Demetriosz az efezusi ötvösök „céhmestere” lehetett. A kommentárok felhívják a figyelmet a rá vonatkozó leírás többé-kevésbé nyilvánvaló ironikus jellegére, amivel Lukács a keresztyénség fölényét érzékelteti. Ugyanakkor nem kételkedhetünk meggyőződésének komolyságában, amely meggyőződésre jellemző a vallásos áhítat, és a lokálpatriotizmus. Csakhogy mindezt beárnyékolja az anyagi szempontok elsőbbsége, ami azt a benyomást erősíti, hogy tudva-tudatlanul ennek az utóbbi szempontnak az utólagos „megideologizálásáról” van szó, ami oly gyakran megfigyelhető jelensége az emberi eszmék történetének. Éppen ez az egyik alapvető különbség a gyakorlati problémák megoldására a megfelelő istenséget „kitaláló” pogány vallásosság, és a magát kijelentő Istenre hagyatkozó bibliai vallások között. A másik alapvető különbség az istenség-ábrázolások tiszteletének szembenállása a láthatatlan Isten imádatával. (Lukács nem tér ki rá, hogy a pogány vallások is különbséget tesznek az istenszobrok és maga az istenség között, ez azonban itt nem is lenne indokolt, mert a népi vallásosság szintjén ez nem is nagyon érzékelhető, inkább a filozófusok egyike-másika jut el erre a szintre (l. Platón filozófiai monoteizmusát).

Demetriosznak sikerül az egész várost fellármáznia, a lázadás-szerű tüntetés futótűzként terjed (Sajátosan tipikus jelenség, amire a szinte már gúnyolódó megjegyzés utal, hogy a „legtöbben azt sem tudták, miért jöttek össze). A csődület illegális népgyűlésbe torkollik a mintegy 24 ezer főt befogadó *theatron*-ban (*démosz* (30.v.), szembeállítva az *ekkleszija*-val (39.v.), a törvényes népgyűléssel.)

Váratlan Alexandrosz megjelenése (33.v.). A zsidók alighanem azért akarják szóhoz juttatni, hogy – mivel a fent jelzett okok miatt összetéveszthetnék őket a zsidókkal, védjék magukat; e tekintélyes képviselőjük védje meg őket a támadásokkal szemben. Mint kiderül, ez nem sikerül. Védelmére kél ellenben a keresztyéneknek, akik semmi törvényellenes dolgot nem tettek, a város *grammateusz*-a, jegyzője, aki lecsillapítja a tömeget. A jövő a keresztyénségé, amelynek, mint a 31. versből kitűnik, már az előkelő körökben is vannak szimpatizánsai. A Pált védelmező *aszjarchosz*-ok a várost képviselték a provincia vallási és belpolitikai ügyeit évente megtárgyaló nagygyűlésben („országgyűlésben”).

Prédikációvázlat
Evangélium és ideológia

„... nem csekély zavargás támadt az Úr útja miatt.” (ApCsel 19,23)

Az „Úr útja”, vagyis az evangélium, mint azt Pál apostol talán éppen efezusi tapasztalatai alapján megfogalmazta, „...a zsidóknak megütkezés, a pogányoknak pedig bolondság”. Nem csoda, hogy akkor, s azóta is ellenséges indulatokban és értetlenségben gyökerező támadások érik, magát a Krisztus ügyét, és követőit. Ámde, mint a folytatásból és igeszakaszunkból is kitűnik, ugyanez az evangélium „az elhívottaknak, zsidóknak és görögöknek egyaránt, az Isten hatalma és az

Isten bölcsessége” (1Kor 1,23k.). Erőforrás tehát, amely segít felvenni a kesztyűt a támadásokkal szemben, és tiszta eszközökkel, de kellő öntudattal képviselni a Krisztus ügyét a világban. Harc az egyház és a keresztyén ember élete, de mindenkor „nemes harc” (2Tim 4,7) kell, hogy legyen. Ennek a harcnak a folytatásához nyújt eszmei segítséget igeszakaszunk.

1. Korunkban nagyon sok szó esik az értékek válságáról. Nem új keletű dolog ez, minden korban újra meg újra bekövetkezik emberek, és közösségek életében. Van, amikor ez a történelmi vagy az egyéni élet fordulatai következtében kiélezettebben kerül előtérbe és válik tudatossá. Ilyen kor volt a világtörténelem legnagyobb fordulatát, Krisztus földi munkásságát, kereszthalálát és feltámadását követő korszak is – és sok tekintetben az a kor is, amelyben élünk. Az emberi értékek válságának „anatómiáját” tanulmányozhatjuk az ötvösök efezusi zavargásának történetén.

2. Az alaphelyzet szinte idillikus. Az ember kialakított magának egy világot, amely szinte tökéletesnek látszik. Felépült egy nagyváros, gazdag, jómódú polgárok – és persze az őket kiszolgáló rabszolgák társadalma, – világ-csodának számító csodálatos templommal, pompásan megépített utcákkal-terekkel, óriási teátrummal. Lakosai meg is dolgoznak a jólétért, példa rá az ötvösök magas fokú mesterségbeli tudása, művészi tehetsége, szorgalma. És rendben levőnek tűnik minden a fejekben és a szívekben is: lakói büszkék városukra tisztelik istennőjüket, és természetesnek tartják a tisztas haszon jólétüket növelő bevételeit. S azután történik valami, amiből kiderül, hogy ez az ember-építette világ kártyavár csupán. Hányszor élt át hasonlót, emberek látszólag jól megépített világának összeomlását csak az utóbbi másfél száz évben a világ? És hányszor éli át naponta egyének sokasága az emberi nyomorúságok, a halál erőinek és magának a halálnak a támadása folytán?

3. Az értékválságba került ember egyik lehetősége, hogy kétségbeesett kísérleteket tesz ügyvélt értékei megmentéséért, visszaszerzéséért. Ideológiát gyárt önmaga igazolására, mint az efezusiak Demetriosz vezetésével: túl akarva harsogni mindent, szinte önkívületben kiáltozzák: „nagy az efezusi Artemisz!” És az efezusi Artemisz az órákon át tartó kiabálástól sem lesz nagyobb semmivel! Mennyire szomorúan általános emberi módszer ez: az eszmét, az ideológiát igazítani a helyzethez, igazolni vele az emberi tetteket, olykor jó-szándékúakat is, de gyakrabban tisztátalan vagy tisztázatlan indulatból fakadókat.

A másik lehetőség: az emberi megoldások helyett az önmagát kijelentő Istenre hagyatkozni. A hit soha nem elmélet, hanem, mint hitvallásunk fogalmaz: „szívbeli bizodalom, amelyet a Szentlélek az evangélium által gerjeszt bennem, hogy Isten ... nekem is bűnbocsánatot, örök igazságot (megigazulást) és életet ajándékozz, egyedül Krisztus érdeméért”,¹ vagyis összefoglalva: rendbe hozza azt, amit az ember elrontott, és kivezető utat mutat minden csódhelyzetből.

Arra azonban szüntelenül ügyelnünk kell: nehogy a hitből is ideológia legyen. Mert ez állandó kísértése gyarló emberi természetünknek. Akkor következik ez be, ha mi akarjuk megszabni Istennek, hogy mit és hogyan cselekedjék. Mindig töltsön be bennünket a bizonyosság: a dicsőség sohasem az Artemiszeké, hanem egyedül Istené!

¹ Heidelbergi Káté 21. KF